

Явор Гърдев

"Човекът е безпокойство"

Неимоверно голямо е усилието, което трябва да положа, за да надскоча хоризонта, чиято задължителна изходна точка е собствената ми духовно-телесна цялост и, придобивайки нов хоризонт, да видя проектирано на него собственото си "аз". Ако е нужно да бъде по-точен, такъв скок изобщо не е възможен. Но верен на отколешната склонност на човека да игнорира природните закони, мислено осъществявам това преместване. Нито за миг обаче, не преставам да съзнавам абсурдността на подобна ситуация. Все едно някой да построи наблюдателница, от която да наблюдава самата нея.

Поставям се в различни ситуации, за да съзря същността на душевните си движения. Взирам се и виждам: плача, смея се, радвам се, тъгувам, загрижен съм, нехая, съчувствам, безразличен съм, снизхождам, надсмивам се, сънувам, копнея, жадувам, апатичен съм, дивя се, съжалявам, агресивен съм, страдам, проклиnam, прощавам, мразя, обичам, прекланям се, тържествувам.... Ако тази редица се продължи, би могла да се превърне във внушителен знак за многообразието на душевните ми състояния, но колкото и да я допълвам, тя все пак ще си остава по-скоро един знак, напомнящ за многообразието на психичните ми импулси, нежели техен същински и пълноценен изразител. Нещо повече, броят на неназованите и неизразими състояния винаги ще е по-голям от тези, поддали се на ословесяване, тъй като безброй са уникалните душевни разположения, осъществени и изживяни в опита на една-единствена неповторима личност. Такива изживявания могат да се типизират в рамките на по-обща понятия, които,

за съжаление, съвсем не са в състояние да прогласят уникалната им същност. Единственото, което може да се изрече по отношение на всички тези /и изразими, и неизразими/ състояния на човека, като с това не се нанесе никаква вреда на уникалността им, е, че под една или друга форма всички те се характеризират с липса на покой, т.е. те са без-покойни състояния. Тук бих могъл да получа упрек, че не си давам сметка за спокойствието – състояние, при което от гледна точка на речта недвусмислено е заявено, че покоят е наличен /с-покой-ствие/. Но този пункт съвсем не е така уязвим, както на пръв поглед изглежда, защото понятията с-покой-ствие и без-покой-ство, изразяващи съответно ситуации, в които покоят е наличен и такива, в които той липсва, всъщност нямат свой неповторим собствен смисъл. Те и двете са положени в зависимост от трето понятие, а именно "покой", и го съдържат в себе си като граматически корен. Но тъй като едва ли някой от живите хора има опит за покой, то смисълът на едно такова понятие си остава пределно абстрактен и смътно доловим. Бихме могли да твърдим обаче, че поне докато сме живи се намираме в перманентно състояние на не-покой. /Тук използвам думата "не-покой", поради факта, че "покой" няма друг адекватен антоним./ Твърдейки това, попадаме в парадоксална ситуация: знаем, че не сме в нещо /покой/, като в същото време нямаме точна представа какво е това нещо /покой/, понеже никога не сме го изживявали. Както, прочее, трудно ще разберем що е това смърт преди тя да ни се е случила лично. При все това, макар и парадоксално, твърдение като горното ни звучи правдоподобно, защото е съмнително, че ще се намери някой да твърди, че е постигнал покой приживе.

В този случай, като не влизаме в конфликт с европейските и далекоизточните представи за покой, можем да заявим, че животът е не-покой. Далеч не толкова сигурни можем да бъдем по

отношение на смъртта. Не мога да твърдя, че смъртта е покой, защото нямам никакъв опит в това отношение или, ако имам, то не го съзнавам и не си давам сметка за него. Пък и когато придобия подобен опит едва ли ще съм в състояние да го облека в слово.

Приели веднъж, че животът е не-покой поради наличието на душевни метаморфози, не е трудно да стигнем и до съзнанието: "Човекът е безпокойство", което в нашия случай не е нищо повече от литературно-метафоричен изказ на горната мисъл.

Бидейки априори нееп-покойни, ние съвсем не се примиряваме с това си положение. Напротив, трескаво се стремим да го преодолеем, т.е. мъчим се да се у-с-покоим. Но активирайки по този начин волята си за покой, ние, вместо да се доближим до него, както ни се иска, със сигурни стъпки се отдалечаваме поради наличието на импулси, които раздвижват съществото ни, т.е. без-покоят го. Ако си послужим с пример от чужда традиция, ще видим, че, за да се постигне нирвана /в европейското разбиране - покой/, нужно е да се умъртвят волята и всички желания, дори и желанието да се достигне нирвана /вж. четирите благородни истини в будизма/.

Не-покоят е всъщност желание за покой, т.е. без-покойство поради липсващия ни покой. В това се състои и Танталовата ни участ, съобразно която, страмейки се към покой, най-сигурно се отдалечаваме от него. Като към това прибавим и факта, че копнеем по нещо смъртно, двойно по-силна става болката от непреодолимата ни пространствено-времева тук-сегашна орис. Орис, белязана от незаличимата сянка на не-покоя във всичките му не-с-покойни и без-покойни превъплъщения.

А що се отнася до покоя, него вероятно ще постигнем едва отвъд...